

ALINMAZ ŞƏHƏRİN FƏTHİ

BAHAR XASIYEVA

Bakı Dövlət Universitetinin

"Azərbaycanın qədim və orta əsrlər tarixi"

üzrə II kurs magistrantu

E-mail: xasispring@gmail.com

Sultan Toğrulun ölümündən sonra xalqın və əsgərlərin sevgisini qazanan sultan Alp Arslan öz rəqiblərini məğlub edərək Səlcuqlu taxt-tacına sahib oldu. Ölkədaxili məsələləri həll etdikdən və Qutalmış məğlubiyyətə uğratdıqdan bir neçə ay sonra 1064-cü ilin fevral ayında "Rum qəzası" məqsədi ilə Reydən Azərbaycana doğru hərəkətə keçdi. [17, s. 154]. Fevral ayının ilk günlərində sultan xeyli sayda ordu ilə birlikdə səfərə çıxaraq gürcülərin ərazisinə doğru irəlilədi və daha sonra Mərənd şəhərinə gələrək bir neçə gün burada qaldı. Bu ərazidə seçilmiş türkmən bəylərindən olan Əmir Tuğtəkin var idi və onun tabeliyində xeyli sayda əsgərlər var idi. Əmir Tuğtəkinin ordusu ilə Bizans arasında tez-tez münaqişələr baş verirdi. Əmir Tuğtəkin sultanın hüzuruna gələrək, sultana yollar haqqında məlumat vermiş və onunla birlikdə səfərə çıxmışdır. O, sultana daha öncə Gürcüstanın alınmasını və daha sonra Bizans üzərinə yürüşün təşkil edilməsinin daha məqsədəuyğun olduğunu bildirmişdir. Daha sonra Sultan Alp Arslan oğlu Məlikşahı Gürcüstanın tutulması üçün səfərə göndərmişdir [1, s. 59- 60].

Sultan Alp Arslan Ani şəhərinə şimal-şərqdən irəliləyərkən, oğlu Məlikşah və Nizamülmülkün idarəsində olan ikinci ordu Dvin və Sürməli Çuxuru bölgəsindəki qala və şəhərləri zəbt edərək, Aninin cənub-şərq istiqamətində çevrəsi ilə əlaqəni kəsmişdilər. Alp Arslan, Məlikşah və Nizamülmülkün tabeliyindəki ordunun öz ordusu ilə birləşməsi üçün xəbər göndərmiş və daha sonra Səlcuqlu ordusu Qarsın şimal-şərqindəki möhkəmləndirilmiş Lal qalasını tutmuş və buradan Qars-Ani bölgəsinə doğru hərəkət etmişdi. Çıldır gölünün cənubunda və Aninin yaxınlığında yerləşən Seylvürde və Nevre qalalarını ələ keçirdikdən sonra yerli xalq Səlcuqlu ordusunu qarşılayaraq islam dinini qəbul etdiklərini bildirmişdilər. Alp Arslan bu iki xalqın müsəlman olmasına çox sevinərək monastr və kilsələri məscidlərə çevirmişdi. Daha sonra sultan buradan keçərək Ani şəhərinə doğru hərəkət etmişdi [6, s. 67]. Bu şəhər, IX əsrin sonlarında Bagratuni sülaləsi tərəfindən əsas qoyulan çarlığın, 1045-ci ildə həmin çarlığın Bizans im-

periyası tərəfindən zəbt və ilhaq olunmasından sonra isə "İveriya" femasının (hərbi-inzibati dairə) mərkəzinə çevrilmişdi [20, s. 87]. Akademik Ziya Bünyadov mənbələrə istinadən qeyd edir ki, Abbasi xəlifəsi əl-Mötəmid vassal statusunun simvolu olaraq Ani çarı I Sumbata Azərbaycanda olan Sacilər sülaləsindən Məhəmməd ibn Əbu Sac vasitəsi ilə tac və fəxri xələt göndərmişdi [5, s. 180]

1045-ci ilin sentyabrından 1064-cü ilin avqustuna qədər 19 il Bizans tabeliyində yaşamış Ani xalqı ortodoks Bizansın zülmələri ilə üzləşdiyindən yerli xalqın bir qismi İrana, Gürcüstana və bir qismi də Podolya və Moldoviyaya köç etmişdi. Ani və onun ətraf ərazisindəki xalqın köçünün qarşısının alınması üçün daha sonralar Bizans imperatorları idarəçiləri erməni və gürcü məzhəbindən olan kişiləri təyin etməyə başlasalar da bir müddət sonra Ani Səlcuqlar tərəfindən fəth edildi [3, s. 99- 100].

Ani Bizans imperatorluğunun ən möhkəm sərhəd şəhərlərindən biri idi. Bütün xəzinələr bu qalalarda saxlanılırdı və buna görə də bu zamana qədər bir çox hökmdarlar buranın fəthinə girişməmişdi. Hər dağın təpəsində bir qala mövcud idi. Şəhərin üç tərəfini çay əhatə etmiş və şəhərin divarları yüksək dağlardan meydana gəlmişdi. Mənbələrə əsasən şəhərdə minlərlə ev, kilsə və monastrın mövcud olması ilə bağlı məlumatlar vardır [13, s.18].

Səlcuqluların bölgəyə təşkil etdikləri hərbi axınlar nəticəsində Bizansın mövqeyinin Anadoluda zəifləməsindən istifadə edən ermənilər zaman-zaman Bizansa qarşı üsyanlar təşkil edərək, Bizansın türklər qarşısında zəifləməsinə şərait yaratmışdır. Onlar Səlcuqluları özləri üçün xilaskar rolunda görmüşlər [7, s. 65].

Səlcuqların Aniyə yürüşü ilə bağlı İbn əl Əsrin "Əl Kamil fit tarix" adlı əsərində müəyyən məlumatlar əldə etmək mümkündür. Əsərdə qeyd edilir ki, müsəlmanlar Aniyə yürüş edərkən şəhərinin möhkəmləndirilmiş yapıya sahib olduğunu görərək şəhərin alınmasından ümidlərini kəsmişdi. Buna görə də şəhərdəki rumları görə bilmək üçün sultan tərəfindən ağac bürç düzəldilərək döyüşçülərlə

doldurulmuş və üzərinə mancınıklar və oxçular yerləşdirilmişdir. Bununla da müsəlmanlar divarların üzərindən rumları görə bilmişlər. Səlcuqlu ordusu divarları deşmək məqsədi ilə irəliləyərkən gözlənilməz hadisə baş vermişdir. Belə ki, divardan bir hissə yerə düşmüş və bundan sonra Səlcuqlar şəhərə daxil olub xeyli sayda insan öldürmüşlər. [11, s. 52]

Alp Arslanın Ani şəhərini fəth etməsini Əbu'l Fəreç belə təsvir edir: “Eyni il sultan Alp Arslan Ani şəhərinə doğru hərəkət etdi. Alp Arslan buranı zəbt etdi və qanlar tökdü. Ani şəhərinin əhəmiyyətini izah etmək üçün böyük Araz çayının dördü üçün əhatə etdiyini, dördü birinin dərin çuxurla əhatələnmiş olduğunu və Arazın bu çuxuru doldurub qüvvətli cəryanla bu çuxurdan keçdiyini demək kifayətdir. Şəhər xalqı buraya girib-çıxmaq üçün bir körpüdən istifadə edirdi. Türklər şəhəri tutan zaman məyus olub geri dönmək istəyəndə birdən-birə səmavi bir işarətlə qalalardan biri düşdü və türklər körpü quraraq şəhərə daxil oldular. Bu andan başlayaraq sultan “Əbu'l Fəth” deyə tanınmağa başladı” [9, s. 316 -317].

Əhalisi ilə bağlı verilmiş məlumatlara əsasən demək olar ki, əhali türklərin qorxusu ilə şəhərə sığınmış və şəhər mühasirəyə alınan zaman döyüşçülərin yanında qadınlar, kişilər, uşaqlar, yaşlılar da olmuşdur. Fəth zamanı Sultan Alp Arslan öz çadırını şəhərə aid əkin sahələrində qurmuş və buna görə də yerli xalq onların tacir olduğunu düşünmüşdü. Çünki indiyə kimi kimsə bu ərazini tutmağa cəsarət etməmişdi. Bu ərazinin su kəmənləri və əkilmiş sahələrin qorunması üçün görüldürülmüş süvarilər şəhərdən çıxaraq sultanın əsgərlərini tarlalardan çıxarmağa çalışsalar da, bu zaman Səlcuqlu ordusunun bir hissəsi onların üzərinə doğru hərəkət etmiş və bunu görən düşmən əsgərləri qaçmağa başlamışdılar. Beləliklə də Aninin tutulması ilə bağlı döyüşlər başlamış oldu [8, s. 28].

Arpaçay üzərində yerləşən, yüksək və möhkəm divarlarla əhatə olunmuş, içi su ilə dolu dərin xəndəklərlə qorunan məşhur qala Bizans sərkərdələri Bagrat və Grigor tərəfindən müdafiə olunurdu [16, s. 41]. Mühasirə zamanı içəri girə bilməyən Səlcuqlu ordusu hücumları yavaşlatmağa məcbur oldu. Hətta sultan mühasirəni dayandıraraq geri qayıtmağa hazırlaşdı. Bu sırada şəhərin müdafiəsi ilə məşğul olan Grigor və Bagrat müdafiəni yarımçıq qoyaraq qalaya sığındılar. Xalqın müdafiəsini yarımçıq qoyub öz canlarını qurtarmağa çalışan gürcü valilərinin geri çəkilməsi şəhər xalqının mənəvi qüdrətini

sarsıtmış və hərə bir tərəfə səpələnmişdi. Şəhər qaçan insanlara görə toz içində qalmışdı və bunu görən Səlcuqlu əsgərləri sultanın yanına gələrək şəhərin vəziyyəti haqqında sultana xəbər verdilər. Sultan Alp Arslan öncə bu xəbərə inanmamışdı və daha sonra qala divarlarının qarnizonlar tərəfindən tərk edildiyini görən Səlcuqlu ordusu hücumla keçərək şəhərə daxil olmağı bacarmışdı. Onlar şəhərə daxil olarkən əsir götürdükləri uşağı sultanın yanına göndərmiş və heyrətlər çində qalan sultan “ Onların Allahı tutulabilinməz şəhərlərini bu gün mənə təslim etdi” deyə qışqırmağa başladı. Daha sonra isə öz ordusu ilə birlikdə Ani şəhərinə daxil oldu. Qalanın daxilinə çəkilən Grigor və Bagrat yolları odunlar ilə bağlamağa çalışsa da sultan ordusu tərəfindən onlar yandırılmış və uzun müdafiədən sonra şəhər təslim olaraq vergi verməyi qəbul etmişdir [13, s. 18 -19].

Eyni zamanda sultan Alp Arslanın Anini mühasirəyə aldığı sırada adəti üzrə vəziri Nizamülmülk tərəfindən xəlifəyə onun indiyənədək etdiyi fəthlər haqqında məlumat verilir. O, öz məktubunda sultan ordusunun Ani ərazisində olduğunu və yaxında bu ərazinin tutulacağını bildirmişdi. Məktubda sultanın böyük ərazi olan və bu günə qədər əlçatmaz olan Xəzər ölkələrinə gəldiyini, burada çox önəmli fəthlər etdiyini və bu fəthlər nəticəsində 30 min insanın öldüyünü, 50 min insanın əsir götürülməsi ilə bağlı məlumat vermişdir. Hal-hazırda Aninin mühasirədə olduğunu və Allahın yardımını ilə qısa zaman içində şəhərin fəth olunacağını qeyd etmişdi. [12, s. 47].

Qalanın fəthindən sonra sultan Məhəmməd ibn Mansuru və Şəmsülxadimi qala mühafizəliyinə və şəhərin idarəçiliyinə təyin etdi. Hücum nəticəsində dağılan divarların və şəhərin yenidən bərpası üçün əmrlər verdi. Eyni zamanda şəhərdə yeni məscid inşa etdirdi. Xristian əhali cizyə vergisi ödəməyə mükəlləf olmaqla canlarını qurtara bildi [12, s. 48]. Lakin bu razılışmadan bir müddət sonra onlar peşman olub Səlcuqlara qarşı yenidən mübarizəyə başladılar. Mübarizənin gedişində çətin vəziyyətə düşdüklerini görən Səlcuqlu sultanı torbalara saman və torpaqların doldurulmasını və onların bir-birinin üzərinə yığılmasını əmr etdi. Bu şəkildə təşkil olunan təpənin üzərinə sapancılar və neftçilər yerləşdirildi. Rumlar məmləkətin ən gözəl oğlan və qızlarını sultan ordusunun qərargahının qarşısına düzməklə Səlcuqlu ordusunu onları əsir götürməsi ilə yayındırmağa çalışdı. Lakin sultan onların hər birini tutduraraq həbs etdirdi və beləliklə də rumlar gözlədiyi nəticəni əldə edə bil-

mədi. Sultan və onun ordusu gecə-gündüz yeyib-içməyi və nəhayət, 25 gün davam edən mühasirədən sonra 16 avqust 1064-cü ildə Ani sultan Alp Arslan tərəfindən fəth edildi. Daha sonra sultan Alp Arslan oğlu Məlikşah və Səlcuqlu bəyləri ilə birlikdə cümə namazı qıldı [8, s.30; 4 s 72].

Bundan sonra sultan Alp Arslan öz elçisini fəthnamə ilə birlikdə Anidən Abbasi xəlifəsi Əl Qaim Bi-Əmrullahın yanına göndərərək, Aninin rumlardan alınması və digər fəthləri haqqında məlumat göndərdi. Buna görə daha sonra xəlifə elçi ilə bərabər sultana təbriknamə göndərərək, ilk Anadolu fatehi sultan Arpaslana fəthlər atası “Əbu’l fəth” ünvanı verdi [18, s. 53]. Bu qələbə Səlcuqlar üçün yeni perspektivlər açdı. İndi Qafqaz və Kiçik Asiya uğrunda mübarizədə özlərinin əsas rəqibi olan Bizans imperiyası ilə həlledici döyüşə daha məqsədyönlü və sistemli şəkildə hazırlaşma bilərdilər. Bu məqsədə nail olmaq üçün Ani qətiyyətli hərbi əməliyyatların hazırlanması üçün əsas bazaya çevrildi [19, s. 74].

Alp Arslan ordusunun şəhərin alınmasında istifadə etdiyi silahlar haqqında da bəzi mənbələrdə məlumatlar vardır. Səlcuqlu ordusunun istifadə etdiyi böyük və təsirli silahlardan biri mancanaklar olmuşdur. İslam qaynaqlarında mancanaklar haqqında məlumat olmasa da Malazgirt müharibəsi sırasında istifadə olunmuş mancanaklar haqqında verilmiş məlumatlara əsasən eyni silahlardan istifadə olunduğu hesab olunur. Səlcuqlu ordusunun Aninin fəth edilməsində istifadə etdiyi başqa bir silah növü neft olmuşdur. Səlcuqların Ani və Məryəmnişin uğrunda döyüşlər zamanı neftdən istifadə etdikləri bilinməkdədir. Səlcuqlu ordusunda xidmət edən neft atan və neftçilərin əsas vəzifəsi ətrafda yanğınlara törətmək idi. Gürcülərin bu üsuldən xəbərlərinin olmadığı və yanğınlara vərmiş olmadığından bu taktika gürcü qalalarının alınmasında təsirli olmuşdur [15, s. 597].

Anini fəth etdikdən sonra sultan Alp Arslan öz elçisini Qars hakimi Qagikin yanına göndərərək vassallıq tələbi ilə yanına çağırırdı. Həm ehtiyatlı, həm də Alp Arslandan qorxdığı üçün tədbirli davranan Qagik Alp Arslanın hüzuruna qara geyimdə gələrək sultan Toğrulun yasını tutduğunu demişdir. Əslində onun sultan Toğrula qarşı həqiqətən də hörmət bəslədiyini demək olar, çünki vaxtı ilə sultan Toğrul tərəfindən xilas edilmişdi. Belə ki 1054-1055-ci illərdə İbrahim Yinal Qarsa hücum edən zaman Qagik onunla mübarizə şəraitində idi və sultan Toğrulun gəlməsi ilə Yinal geri çəkilməyə məcbur

olmuşdu. Buna görə də qara geyinərək sultanın hüzuruna gələn Qagik duyğusal olaraq sultana təsir edərək bilməmişdir. Alp Arslan məmnun qalaraq Qarsa getmiş və Kağızman dərəsini, Qars yaylasını və Arpaçayın mərkəzi hissəsini əhatə edən bölgəyi onun idarəsinə vermişdi. Ani və Qars kimi mühüm əhəmiyyətli şəhərləri tutan sultan Alp Arslan Anadoluda fəthlərin genişləndirməsinə ara verib geri qayıtdı. O tutduğu əraziləri vassalları olan yerli hakimlərə buraxdı. Ani şəhəri ilə Çıldır gölü ətrafı, Arpaçay, Məryəmnişin, Səpid-şəhr, Tuzluca, İğdir əraziləri Şəddadi hökmdarı Əbuləsvar Şavura və oğlu Məniçöhrə iqta olaraq verildi. Sultan bu səfərin sonunda 100 minlik ordunun başında əlli min əsir və sonsuz sayda qənimətlərlə geri qayıtdı. [2, s. 21-22] Daha sonra Aninin idarə olunması Əbuləsvar tərəfindən oğlu Mənuçöhrə verilmişdir. Aninin idarəçiliyinin Mənuçöhrə verilməsinin əsas səbəblərindən biri onun Ani Bagratlarının varisi hesab edilməsi idi. Belə ki Mənuçöhrün anası Kəta Xanım IV Aşotun qızı və sonuncu Ani kralı II Gagikin bacısı olmuşdur [7, s. 72-73].

Bəzi qaynaqlarda isə Aninin müəyyən pul qarşılığında Şəddadilərə verilməsi haqqında məlumatlar vardır. Erməni tarixçisi Vardan Aninin xeyli sayda qızıl qarşılığında Şəddadilərə verilməsini qeyd edir. Bu hadisə onun əsərində belə təsvir olunur: “ Fadlu Alp Arslana qızılla bəzədilmiş çiçəklərlə şəkillər verərək Anini ondan aldı və hələ çox gənc olan nəvəsi Mənuçöhrü bu xaraba şəhərə hökmdar təyin etdi. Mənuçöhr böyüdükdən sonra Aninin qalalarını çoxaltdı. Şəhər yenidən bərpa edildi və köhnə halından heç bir fərqi qalmadı [14, s. 179]. Erməni tarixçisinin bu yanlış fikrini daha sonra başqa müəlliflər də araşdırmadan öz əsərlərinə daxil etmişlər. Ermənilər iqta sistemini bilmədikləri üçün alınan vergini satılma kimi başa düşmüşdülər. Məlikşahın 1086-cı ildə Qafqaza səfəri zamanı digər əmirələr kimi Məniçöhründə illik vergi qarşılığında hakimiyyətdə qaldığı nəzərə alınsa, erməni müəlliflərinin verdiyi məlumatın yanlış olduğu aydınlaşır [7, s.29].

Sultan Reyə qayıtdıqdan sonra Qars hakimi Qagik Səlcuqların tabeliyindən çıxaraq, Qars şəhərini və Vanand ölkəsini 1064-cü ilin payızında Bizans imperatoru Dukasa təslim etdi. Daha sonra verdiyi torpaqlar qarşılığında Zamantı, Pınarbaşı ərazisindəki yeni malikanəsinə getdi. Qars şəhərində rum işğalı cəmi 4 il çəkdi və sultan Alp Arslanın 1066-1067-ci illərdə ikinci Gürcüstan səfəri zamanı yenidən ələ keçirildi və yenidən Şəddadilərə verildi.[10, s. 180]

Nəticə

Düzgün taktika, silahlardan istifadə etmə bacarığı və vaxtın düzgün qiymətləndirilməsi kimi mühüm məsələləri məharətlə koordinasiya edə bilən sultan Alp Arslan Anadolunun Səlcuqların hakimiyyəti altına keçməsinə təmin edə bilmişdi. Anadolunun fəthi istiqamətində ən mühüm strateji mərkəz və yaşayış məntəqələrindən biri olan Ani bölgəsinin tutulması üçün Alp Arslan oğlu Məlikşah, vəziri Nüzammül-mülk və digər sərkərdələri ayıracı şəkildə hərəkət etməklə, ilk növbədə Ani ətrafındakı mühüm qala və şəhərləri daha sonra isə Ani şəhərinin özünü ələ keçirdi. Aninin fəthi türklərin qabaqcıl olduqları İslam dünyası ilə Bizansın liderlik etdiyi Xristian dünyası arasında münasibətlərin inkişaf istiqamətində dönüş nöqtəsi oldu. Aninin fəthi ilə Şərqi Anadolu bölgəsində Səlcuqlu türklərinin mövqeyi daha da möhkəmləndi və gələcək fəthlər sayəsində İslam coğrafiyasını genişlənməsinə etibarlı zəmin yaratdı.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Ahmed bin Mahmud. *Selçukname. I cild. çev: Erdoğan Merçil, İstanbul 1977, 182 s.*
2. Ayan E. *Sultan Alp Arslan'ın ermeni-gürcü siyaseti. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 2009, 20 s.*
3. Bedirhan Y. *Kafkasya ve Büyük Selçuklu Devleti'nin Kafkasya Politikası. Konya, 1999, 293 s.*
4. Baynes, TS, ed. (1878), "Anni", *Encyclopædia Britannica, 2 (9th ed.), New York: Charles Scribner's Sons.*
5. Bünyadov Z. *Azərbaycan VII-IX əsrlərdə. Bakı, 2007, 422 s.*
6. Cengiz E. *Sultan Alp Arslan'ın Ani'yi fethi. Ortaçağ ve Yeniçağ Tarih Araştırmaları, 22 s.*
7. Cengiz E. *Şeddadilər döneminde Ani(1064-1200). Kars, 2008, 93 s.*
8. Eğilmez S. *Selçuklu Gürcü İlişkileri (1060-1157). Erzurum, 2001, 106 s.*
9. Gregory Abu'l Farac. *Abu'l Farac Tarihi. I cild. çev: Doğrul O.R. Ankara, 1945, 337 s.*
10. GÖK B. *Büyük Selçuklu devletin'de ermeniler: Başlangıcından Melikşah'ın ölümünə kadar (1018-1092). Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 2005, 172-185.*
11. İbnü'l- Esir. *El Kamil Fi't -Tarih. X cild: Çev Özeydin A. İstanbul, 1991, 541 s.*
12. İbrahim Gök.İ. *Mir atü'z zamana göre büyük Selçuklu imparatorluğu sultan Alp Arslan devri. An-*

kara, 1995, 157 s.

13. Köymen M.A. *Büyük Selçuklu İmparatorluğu. III cilt: Alp Arslan Ve Zamanı. Ankara, 2011, 532 s.*
14. Müverrih Vardan. *Türk fütuhatu tarihi(889-1269), çev: Hrant D.Andreasyan, İstanbul, 1937, 244s.*
15. Özmenli M. *Anı Kentinin Alınması ve Sultan Alp Arslan. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, 590-601 s.*
16. Sevim A. *Anadolunun Fethi: Selçuklar Dönemi. Ankara, 1988, 133 s.*
17. Turan O. *Selçuklar Tarihi ve Türk-İslam medeniyeti. İstanbul: Ötüken Neşriyyat, 2009, 540 s.*
18. Yıldırım A. *Selçuklu devrinde Ani şehri(1064-1200). Ekim, 2010, 198 s.*
19. Гусейн-заде P.A., *Кавказ и Сельджуки, Баку «Кавказ», 2010.*
20. Юзбашиян К.Н. *«Скилица о захвате Анийского царства в 1045 г.» // Византийский временник, том 40, Москва – Издательство «Наука», 1979, сс.76-91)*

XÜLASƏ

Səlcuqlu hökmdarı sultan Toğrulun (1040-1063) xələfi olan sultan Alp Arslanın (1063-1072) sultan elan edilməsindən etibarən o, Qafqazların fəthi siyasətini davam etdirmişdir. Ələ keçirilməsi lazım olan ilk və ən önəmli şəhərlərdən biri də Ani şəhəri olmuşdur. Qafqazların tutulması Səlcuqlar üçün mühüm önəm daşıyırdı. Belə ki, Səlcuqlar Qafqazı tutmaqla Anadoluya təşkil edəcəkləri yürüşlər üçün özlərinə yol açmış olacaqlardı. Hələ Çağrı Bəy dönməndən başlayaraq edilən kəşfiyyat xarakterli yürüşlər Sultan Toğrul dövründə genişləndirilmiş və artıq sultan Alp Arslanın hakimiyyət illərindən etibarən planlı məqsəd daşıyırdı. Alp Arslanın hakimiyyət illərindəki ən böyük fəthlərindən biri Ani şəhərinin tutulması olmuşdur. Aninin tutulması ilə Səlcuqlar Anadolu ərazisində möhkəmlənəcək və bu bölgənin türklər üçün qalıcı olaraq yurd halına gətirilməsində mühüm rol oynayacaqdı.

Açar sözlər: *Səlcuqlu, Alp Arslan, Ani, Bizans, Qafqaz.*

KHASIYEVA BAHAR

Second year master's degree of Baku State University majoring in "Ancient and Medieval History of Azerbaijan"

**The conquest of the impregnable city
SUMMARY**

Since the accession of Sultan Alp Arslan (1063-1072), who succeeded Seljuk ruler Sultan Togrul (1040-1063), the pursuit of Caucasus conquest continued. Ani, a city of paramount significance, stood among the initial conquests. Thus, by capturing the Caucasus, the Seljuks would have paved the way for their marches to Anatolia. The exploratory expeditions, which had roots in Cagri Bey's era, gained momentum under Sultan Togrul and it was already systematically planned during sultan Alp Arslan's reign. One of the biggest conquests of Alp Arslan during his reign was the capture of the city of Ani. With the capture of Ani, the Seljuks would be strengthened in the territory of Anatolia and would play an important role in making this region a permanent home for the Turks.

Key words: *Seljuk, Alp Arslan, Ani, Byzantium, Caucasus.*

ХАСИЕВА БАХАР

*Бакинский Государственный Университет
Магистрант второго курса Бакинского
Государственного Университета по
специальности "Древняя и средневековая
история Азербайджана"*

**Завоевание неприятного города
РЕЗЮМЕ**

С момента провозглашения султана Алп-Арслана (1063-1072), преемника сельджукского правителя султана Тогрула (1040-1063), он продолжил политику завоевания Кавказа. Первым и важнейшим городом для захвата был город Ани. Захват Кавказа был важен для Сельджуков. Таким образом, захватив Кавказ, сельджуки проложили бы путь для своих походов в Анатолию. Исследовательские походы, проводившиеся со времен Чагри-бея, были расширены во время правления султана Тогрула и имели плановую цель со времен правления султана Алп-Арслана. Одним из крупнейших завоеваний Алп Арслана во время его правления стал захват города Ани. С захватом

Ани сельджуки укрепятся на территории Анатолии и сыграют важную роль в превращении этого региона в постоянный дом для турок.

Ключевые слова: *Сельджук, Алп Арслан, Ани, Византия, Кавказ*